

УДК 598

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРНИТОФАУНИ В КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ (ЗВІТ ПРО ІХ НАУКОВУ КОНФЕРЕНЦІЮ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО ОРНИТОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА, ПРИСВЯЧЕНУ ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРА ГРАБАРЯ)

А. А. Бокотей, Н. В. Дзюбенко

Дослідження орнітофауни в контексті збереження біорізноманіття (звіт про ІХ наукову конференцію Західноукраїнського орнітологічного товариства, присвячену пам'яті Олександра Грабаря). – А. А. Бокотей, Н. В. Дзюбенко. – Представлений звіт про роботу ІХ наукової конференції Західноукраїнського орнітологічного товариства, яка проходила 18-21 жовтня 2007 року в Ужгородському національному університеті. Розглянуто основні теми, які обговорювалися на засіданнях.

Ключові слова: орнітологія, біорізноманіття, конференції, наукові товариства.

Адреса: Державний природознавчий музей НАН України, вул. Театральна 18, м. Львів, 79008. E-mail: zuot@org.lviv.net

Researches of avifauna in a context of conservation of a biodiversity (The report of the IX scientific conference of the Western Ukrainian ornithological society, that was devoted to memory Alexander Hrabar). – A. A. Bokotey, N. V. Dzyubenko. – The report about work IX scientific conference Western Ukrainian ornithological society which took place October, 18-21, 2007 in Uzhgorod national university, is submitted. The basic themes which were discussed on sessions of conference are considered.

Key words: ornithology, biodiversity, conference, scientific society.

Address: State Museum of Natural History NAS of Ukraine, Teatralna str 18, Lviv, 79008, Ukraine. E-mail: zuot@org.lviv.net

Вступ

Західноукраїнське орнітологічне товариство (до 2005 р. Західне відділення Українського орнітологічного товариства) вже протягом 23-х років проводить наукові конференції орнітологів, як фахівців, так і аматорів. Це одна з небагатьох можливостей орнітологів регіону обмінятися своїми здобутками і зкоординувати подальшу діяльність.

Кожного разу для зустрічей обирається інше місто регіону, де існує орнітологічний осередок, який є організатором проведення наукової конференції.

Попередні конференції проходили у м. Тернопіль (1984 р.), м. Рахів (1985), смт. Івано-Франкове (1986), м. Львів (1988), м. Луцьк (1990), м. Дрогобич (1995), м. Івано-Франківськ (1999), м. Кам'янець-Подільський (2003) [1]. На останній, було прийняте рішення наступну ІХ конференцію ЗУОТ провести у м. Ужгород у 2007 році.

Місце проведення

Проведення конференції любязно погодилася взяти на себе кафедра ентомології та збереження

біорізноманіття Ужгородського національного університету на чолі з завідувачем кафедри Володимиром Гавриловичем Рошком¹.

Для проведення конференції була представлена велика і зручна аудиторія на біологічному факультеті. Вона була обладнана мультимедійним проектором, що дозволило плідно і цікаво проводити засідання.

Кожен учасник отримав папку з матеріалами конференції, до якої входили: програма конференції, останні видання ЗУОТ, плакат з чорним лелекою, наклейки видані товариством, блокнот з ручкою і бейдж.

Крім того всі отримали пам'ятну медаль з емблемою конференції, виготовлену членом товариства Віктором Шельвінським.

¹ Оргкомітет: Л. Потіш (Ужгородський національний університет, голова); А. Бокотей і Н. Дзюбенко (Державний природознавчий музей НАН України), І. Кучинська (Інститут економіки і туризму), Н. Пісулінська (Львівський національний університет).

Рис. 1. Логотип ІХ наукової конференції ЗУОТ

Символом конференції був обраний гірський дрізд, як типовий представник орнітофауни Закарпаття, який крім цього, є ще й емблемою Ужгородського клубу орнітологів, організованого О. Є. Луговим у 1991 році. Рисунок до логотипу конференції майстерно зробив член нашого товариства з Житомира Микола Весельський.

Засновник професійної орнітології на Закарпатті Олександр Грабар

Для того, щоб віддати шану вченим, які були піонерами орнітологічних досліджень у різних регіонах заходу України, конференції присвячуються їхній пам'яті. Ужгородська конференція була присвячена пам'яті засновника професійної орнітології на Закарпатті Олександра Грабара.

Олександр Грабар (1883-1959) наукову роботу розпочав ще в гімназійні роки, а свою першу наукову працю, присвячену довгохвостій сові в Карпатах, написав у 1903 р. будучи студентом Будапештського університету. Основні наукові роботи О. Грабаря були написані протягом 30-літнього періоду викладання в Ужгородській гімназії. Серед понад двох десятків наукових публікацій з галузі зоології, більшість стосується саме птахів. На особливу увагу заслуговує перше зведення по орнітофауні Закарпаття "Птаство Подкарпатської Русі", відомості з якого і по сьогодні слугують основою всіх фауністичних робіт орнітологів, які працюють у регіоні [2].

Неабияке наукове значення має орнітологічна колекція зібрана О. Грабарем на Закарпатті, серед якої особливе місце займають хижі птахи та сови. Виготовлені з великою любов'ю і ще більшою майстерністю, вони сьогодні є окрасою і основою експозиції Зоологічного музею Ужгородського національного університету [3].

Головні теми ІХ наукової конференції ЗУОТ.

Основною темою конференції було питання збереження різноманіття орнітофауни. Усі доповіді, а їх було 43, були розділені на пленарне і п'ять секційних засідань: фауністичні дослідження (9 доповідей), екологічні дослідження (6), дослідження біології (8), урбоорнітологічні дослідження (6) і дослідження на заповідних територіях (8). Слід сказати, що майже всі доповіді, за

винятком однієї, були зроблені у вигляді комп'ютерних презентацій.

Відкрила роботу конференції доповідь патріарха закарпатської орнітології доцента Олексія Євгеновича Лугового про роль О. Грабара у вивченні орнітофауни регіону та про сучасні завдання авіфауністики на Закарпатті. Зокрема він наголосив, що авіфауна регіону вимагає нового обстеження. Зоологічному музею УжНУ він рекомендував традиційний шлях, пов'язаний із поповненням відсутніх у фондах видів птахів, формування повної колекції Закарпаття. Іншим дослідникам було рекомендовано сконцентрувати свої інтереси на вивченні птахів недостатньо обстежених ландшафтів та біотопів або на систематичних групах птахів, статус яких потребує у регіоні уточнень.

В унісон першій, прозвучала наступна доповідь Л. А. Потіша про ревізію видового списку Закарпатської області. Зокрема вказувалося на безпідставне збільшення кількості видів птахів у списку фауни регіону. Доповідач зробив детальний аналіз основних фауністичних зведень по птахів Закарпаття в ХХ столітті, поставив ряд проблемних питань стосовно видового складу орнітофауни Закарпатської області, статусу окремих видів, визначення самого поняття фауна.

Про системний підхід в дослідженнях форми яєць птахів доповів доцент Київського національного університету ім. Т. Шевченка І. С. Митяй. Використовуючи поняття загальної теорії систем (система, структура, структурна модель) автор запропонував оригінальну схему опису пташиних яєць. Ця доповідь викликала велике зацікавлення серед присутніх і бурхливе обговорення.

Цікавою й оригінальною була доповідь Є. Д. Яблоновської-Грищенко про карпатський діалект пісні зяблика. Дослідження мінливості пісні зяблика в Україні показали, що карпатський діалект чітко відокремлений від рівнинних і має ознаки архаїчності, що може свідчити про довготривале існування територіальних пісенних комплексів цього виду.

Оригінальною серед решти наукових праць була доповідь І. В. Кучинської про досвід впровадження і перші результати роботи освітньої програми „Лелека” в Україні. Суть програми полягає в позакласній роботі учнів середніх шкіл по вивченню і охороні білого лелеки. Доповідач показала можливість використання результатів програми для здійснення моніторингу чисельності виду в окремому адміністративному районі, вказала на позитивні сторони та недоліки впровадження програми, а також перспективи її розвитку в майбутньому.

На секції "Фауністичні дослідження" цікавими були доповіді П. В. Бундяка про птахів приалізьких лісосмуг Городенківщини на Прикарпатті, І. С. Янчука про птахів агроценозів Східного Криворіжжя, а також доповідь В. О. Новака про се-

зонне різноманіття птахів Поділля. Дослідження в усіх цих роботах проводилися за подібними методами, тому цікаво було порівняти подібні роботи з трьох різних регіонів України.

На секції “Екологічні дослідження” привернули увагу роботи аспірантів Львівського національного університету О. С. Закали про тривалість перебування очеретянка лучної в кормових біотопах протягом осінньої міграції та М. А. Сенік про орнітофауну як індикатор лучних екосистем. Цікавою і оригінальною була доповідь Н. С. Атамась пов'язана з експериментальним дослідженням кормодобувної стратегії жовтоногого мартина на Середньому Дніпрі.

Традиційно була секція по урбоорнітології. Багатий порівняльний матеріал по змінах гніздової орнітофауни за 12 років у місті Львові був представлений А. А. Бокотеєм. О. І. Станкевич доповіла про раритетну орнітофауну міста Ужгорода. Цікавою була доповідь аспіранта Інституту екології Карпат НАН України С. В. Ільїнського про поширення і біотопний розподіл грака і сороки в м. Хмельницький.

Багато цікавих доповідей були виголошені на секції по дослідженню біології окремих видів. Серед них слід виділити виступи А.-Т. В. Башти про експансію довгохвості сови на Українському Розточчі, М. О. Тарасенка про характер розміщення гнізд тернового сорокопуда в Кам'янецькому Придністров'ї, Н. А. Пісулінської про напрямки міграції очеретяної вівсьянки на Львівщині, М. В. Франчука про чисельність білого лелеки на Малому Поліссі та Н. В. Камінської про екологію гніздування зеленяка на Поділлі.

Не менш цікавими і змістовними були доповіді на секції по збереженню біорізноманіття орнітофауни заповідних територій. На цій секції географія досліджень була найширшою. Представлені доповіді М. Д. Матвєєва про птахів НПП “Подільські Товтри”, К. О. Редінова про гусеподібних в заповіднику “Сланецький степ”, Ю. О. Москаленка про птахів лісостепових ділянок Чорноморського біосферного заповідника, В. В. Бучка про стан орнітокомплексів Галицького національного парку, В. В. Пархоменка про зимову орнітофауну заповідника “Михайлівська цілина” та С. С. Придеткевича про дуплогнізних птахів у заказниках на Хмельниччині.

Рішення конференції

Особливий інтерес в учасників конференції викликала екскурсія до Зоологічного музею Ужгородського національного університету. Унікальні колекції, які мають велике наукове значення цілком заслуговують на те, щоб отримати статус національного надбання. Це питання обговорювалося учасниками конференції і було прийняте одним з пунктів резолюції. З іншого боку ці колекції зберігаються в приміщеннях, які не відповідають вимогам до зберігання музейних експонатів. То ж учасники конференції звернулися з листом до керівництва Ужгородського національного університету про необхідність переведення зоологічного музею в нові більш придатні для зберігання колекцій зали.

Учасники конференції відмітили великі заслуги Олександра Грабаря в дослідженні різноманіття хребетних тварин Закарпаття і особливо птахів. Щоб увічнити пам'ять про непересічну людину і визначного вченого, було прийняте рішення просити керівництво Ужгородського національного університету дозволити встановити меморіальну дошку присвячену О. Грабарю на одному з корпусів університету, в якому раніше знаходилася гімназія де він викладав.

Делегатами від конференції був покладений кошик квітів на могилу Олександра Грабаря.

Подяки

Загалом, учасниками конференції, які представляли 15 областей України, було відмічено високий рівень організації конференції. Від імені оргкомітету та учасників ІХ наукової конференції Західноукраїнського орнітологічного товариства висловлюємо щирі подяки ректору УжНУ проф. Вегешу М. М. та проректору з наукової роботи проф. Студенятку І. П., декану біологічного факультету проф. В. І. Ніколайчуку, зав. кафедрою ентомології та збереження біорізноманіття В. Г. Рошку за надання можливості проведення і створення доброзичливої атмосфери під час роботи конференції.

Підготовка та видання матеріалів конференції стали можливими завдяки фінансовій підтримці від п. Т. Кучинського, Закарпатської облорганізації УТМР (голова президії О. А. Вайс), директору Ужгородського держлісгоспу п. І. В. Костіву, доц. Л. А. Потіш.

1. Горбань І. М. Історія орнітологічного руху на заході України // Пробл. вивч. та охор. птахів. – Львів-Чернівці, 1995. – С. 4-7.
2. Луговой А. Е. К 100-летию научной деятельности А. А. Грабара // Матеріали научных чтань “100-

- ліття научної діяльності ужгородського натураліста Олександра Грабаря”. – Ужгород, 2005. – С. 6-9.
3. Потіш Л. А., Потіш Н. І. Каталог колекцій Зоологічного музею УжНУ. Птахи (експозиційна колекція). – Ужгород, 2006. – 64 с.

Отримано: 07 листопада 2007 р.

Прийнято до друку: 17 листопада 2007 р.